

Стасевська Оксана Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: sanasko@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1415-7984

ЕКСПЛІКАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ КОНЦЕПТУ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ»

Концепт «історична пам'ять» становить одну з основ самоусвідомлення людини, її ідентифікації в культурному просторі. Осмислення історичної пам'яті є особливо актуальним в час, коли в українському суспільстві відбувається трансформація духовних цінностей, соціальних інститутів і моральних регуляторів життя. Стаття присвячена визначенню концепту «історична пам'ять», його структурних та функціональних особливостей, а також експлікації його аксіологічних характеристик.

Ключові слова: історична пам'ять; цінність; ціннісні орієнтири; ідентичність.

Людство з наростаючим інтересом вдивляється в своє минуле – це характерно для всіх цивілізованих країн і для України також. Історія сучасних народів, які створили власні успішні держави, – сформована, усталена, мало мінлива навіть в умовах глобальних перетворень. Трансформаційний перехід від однієї моделі суспільства до іншої в нашій країні супроводжується динамічними змінами в духовному житті, вносячи корективи в суспільну свідомість, морально-ціннісні та поведінкові орієнтації, відбиваючись на стані історичної пам'яті соціуму та її осмисленні. В ході триваючої трансформації українського суспільства підвищилася зацікавленість меморіальною тематикою, виявилася акцентуація питань конструювання історичної пам'яті як способу подолання духовної кризи і розірваності соціокультурної спадкоємності. Конструювання історичної пам'яті виявляється важливим фактором соціальної трансформації суспільства, надаючи соціально-економічним змінам власний специфічний вектор спрямованості, національно-культурну забарвленість. Осмисленню концепту «історична пам'ять» присвячена значна кількість досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців, втім, на наш погляд, в них не приділяється належна увага аксіологічному аспекту концепту «історична пам'ять», не міститься спроба його експлікувати.

Актуальність теми дослідження. Соціокультурні та політичні проблеми сучасної української дійсності надають дослідженням аксіологічного аспекту історичної пам'яті особливої гостроти й це перестає бути периферійною темою філософської рефлексії. Українське суспільство перебуває у стані інтенсивного пошуку шляхів збереження власної культурної ідентичності при одночасному пошуку можливостей інтеграції в світовий соціокультурний простір. Переоцінка системи цінностей, підвищення інтересу до минулого, культурного спадку народу, до питань генези та еволюції національної самосвідомості зумовили зростання значущості меморіальної тематики, що підсилюється впливами інтенсивних інформаційних потоків і трансформацій реальної емпірії [3]. Історична пам'ять завжди мала неминуще значення, оскільки без чіткого усвідомлення того, яким чином здійснюється детермінація культури історичною свідомістю, які потенції культурного творення існують у соціумі, неможливе подальше соціокультурне проектування і прогнозування. Ретроспективне і перспективне осмислення власної історії стає ціннісним підґрунтям формування і підтримки колективної та індивідуальної ідентичності. Прискорена динаміка соціокультурних процесів і кількісна зміна форм репрезентації минулого зумовили той факт, що історична пам'ять перестає мислитися тільки як основа культурної ідентифікації, а й постає як базовий фактор для визначення ціннісних основ існування.

Теоретичним підґрунтям дослідження концепту «історична пам'ять» стали роботи М. Хальбвакса, П. Нора, Я. Ассман, Ж. Ле Гоффа, Б. Гене, П. Х. Хаттона та ін. Завдяки їхнім інноваційним дослідженням у науковий обіг було введено такі ключові поняття, як «колективна» і «індивідуальна» пам'ять, політика пам'яті, місця пам'яті, коммеморація тощо. Своєрідний бум дослідження пам'яті серед західних науковців відбувся в останній чверті ХХ ст., втім інтенсифікація дослідницького інтересу до означеної проблематики серед вітчизняних науковців припадає на початок ХХІ ст., коли в черговий раз українське суспільство в пошуках ідентичності постало перед вибором, що пам'ятати та що згадати (а може, щось забути) в своїй історії і як це зробити. Вагомий внесок в осмислення й трактування досліджуваного концепту належить таким українським вченим, як О. Бойко, Л. Бортник, Я. Грицак, А. Киридон, Л. Зашкільняк, Ю. Зерній, Я. Калакура, В. Карлова, М. Козловець, Л. Нагорна, Л. Стародубцева, І. Симоненко, О. Фостачук та ін. Вітчизняними науковцями здійснено досить продуктивні кроки щодо теоретичного осмислення значного кола проблем формування і функціонування історичної пам'яті, визначено механізми конструювання національної пам'яті, її основні властивості та роль у процесі національної ідентифікації українського народу.

Мета статті полягає у визначенні концепту «історична пам'ять», його структурних та функціональних особливостей, а також – експлікації, вияв-

ленні його аксіологічних характеристик, для чого автором було використано аналітичний метод, метод структурного аналізу, а також був застосований певний науковий понятійний апарат.

Виклад основного матеріалу. Аналіз основних результатів осмислення феномену пам'яті у вітчизняній та зарубіжній науці виявляє множинність у визначенні термінології. Зокрема, «пам'ять» пояснюється і як історичний, і як соціальний, і як культурний, і як індивідуальний, і як психологічний феномен. Сучасні уявлення про пам'ять мають величезну кількість смислів, які були практично невідомі в попередніх століттях. Науковці виокремлюють індивідуальну і колективну історичну пам'ять, акцентуючи увагу на тому, що особистісна пам'ять є біографічною і процес її формування відбувається на основі саморегуляції, його можна відстежити та пояснити, а колективна пам'ять – набагато складніший феномен через розмитість її суб'єкта, а також вона є контрольованим явищем, що піддається коригуванню, управлінню, маніпуляції [15, с. 20].

Сьогодні все частіше розглядається така структурна складова пам'яті, як глобальна пам'ять – феномен масової свідомості, який постає як результат глобалізаційних процесів [18]. Глобальна пам'ять характеризується утвердженням примату загальнолюдських цінностей, неагресивною свідомістю, передбачає подолання розподілу на «своїх» та «чужих», що є підвалиною модерного дискурсу «національних інтересів». При цьому наголошується, що глобальна пам'ять не означає забуття «незручних», суперечливих дат і фактів історії, а налаштована на діалог і встановлення консенсусу. Їй протиставляють національну пам'ять – форму історичної пам'яті, що зберігає образи, символи, цінності, нарративи національної історії, інструмент самоідентифікації, самозбереження та консолідації національної спільноти, формування колективної ідентичності в процесі націотворення. Глобалізований світ і культурна глобалізація не «відміняють» національну історичну пам'ять, а активно відновлюють етнонаціональні міфи як нагадування про можливість принципового безпам'ятства глобальної культури.

Історична пам'ять – загальноприйняті уявлення про минуле країни, нації, їхній розвиток, які транслиуються, обговорюються в публічному просторі, формуючи соціально-культурні ідентичності, сприяючи усвідомленню спільних проблем, цілей, консолідуючи і мобілізуючи представників різних поколінь на їх досягнення. Це багаторівнева система, що пов'язана з питанням збереження матеріальних, інтелектуальних, духовних ресурсів людства, в структуру якої входить не тільки індивідуальна, а й надіндивідуальна пам'ять. Численні ефекти пам'яті виходять далеко за межі процесів, що відбуваються в головах окремих людей. Надіндивідуальна, соціальна, колективна пам'ять – це поняття, покликані вказати на те, що пам'ять індивідів

формується і функціонує в просторі соціальної комунікації, яка в свою чергу поділяється на синхронну та діахронну комунікацію. Перша забезпечує зв'язок у межах реального часу; друга – це своєрідний віддалений у часі зв'язок, який є нездійсненим поза історичною пам'яттю. Концепт «історична пам'ять» по-різному інтерпретується окремими авторами: як спосіб збереження і трансляції минулого в епоху втрати традиції, як індивідуальна пам'ять про минуле, як соціальний запас знань, як колективна пам'ять суспільства про минуле, як ідеологізована історія, що пов'язана з виникненням держави-нації, просто як синонім історичної свідомості [7]. «Історична пам'ять» трактується як сукупність уявлень про соціальне минуле, що існує в суспільстві як на масовому, так і на індивідуальному рівні, включаючи їхній когнітивний, образний і емоційний аспект [4]. Німецький історик Й. Рюзен вважає, що історична пам'ять виступає і як ментальна здатність суб'єктів зберігати пережитий досвід, і як результат певного упорядкування спогадів, що здійснюються в ході оформлення історичної свідомості шляхом осмислення пережитого досвіду [11]. Такий розкид трактувань свідчить про незавершеність концептуалізації поняття «історична пам'ять». Основоположними моментами концепції історичної пам'яті є: соціальна детермінованість; відмінність від системи передачі біологічної інформації; визнання її базисом формування індивідуальної та суспільної свідомості; її безпосередній вплив на розвиток історичної свідомості суспільства [5]. Серед головних функцій історичної пам'яті зазвичай визначають такі: інформаційна, що означає відповідальність за акумуляцію і трансляцію соціально значущої інформації (незначуща просто випадає з поля зору); ідентифікаційна, яка дозволяє суспільству або окремим його членам виявити зміст спільного минулого і на основі цього зробити осмисленим реальне буття та намітити вектори поступу в подальшому. Необхідно зазначити активізацію етнічної ідентифікації (архаїчна опозиція «ми» – «вони») в сучасному світі, яка, зокрема в Україні, постає єднальним началом, що посилює прояви національного характеру, відокремлення себе від інших та водночас виявляє традиційну етнічну толерантність; організаційна, яка відповідає за структурування соціуму, надає відчуття неперервності часу; світоглядна, завдяки якій теоретично осмислюються уявлення про соціальний досвід; ціннісно-орієнтовна, яка актуалізує й транслює ціннісні смисли, формулює ціннісні орієнтири, а також вмотивовує діяльність людей. Таким чином, її можна уявити як духовний стрижень, свого роду «національно-генетичний код», який зберігає знання та інформацію про еволюцію, конкретні етапи розвитку, умови існування та культурний потенціал суспільства (народу, нації) та, витримавши перевірку часом, перетворився на цінності для даної спільності. Історична пам'ять функціонує на трьох рівнях: базовому – збе-

реження смислового її змісту через традиції; житійному – визначення ідентичності; теоретичному, ціннісно-рефлексивному – формування світогляду.

Історична пам'ять є багатогранною за своєю суттю і сама по собі постає як вища, нев'януча цінність, що означає любов людини до рідної землі, природи, рідної мови, родини тощо та в цілому символізує нерозривний зв'язок часів. Для суспільства історична пам'ять – система цінностей, яка сприяє тривалому за часом процесу самоідентифікації народу. Століттями накопичені знання, інформація суттєво впливають на хід сьогоденних подій, а також на установки й напрями розвитку людства в майбутньому. У такій ситуації вона одухотворяється через оцінку діяльності знаменитих і ключових історичних постатей усіх сфер культури. Історична пам'ять формує враження, судження і думку, що представляє особливу цінність для свідомості і поведінки людини в конкретний період часу.

Аксіологічний вимір історичної пам'яті має двоїсте виявлення. По-перше, треба зауважити, що в певні періоди історії в соціумі виявляється безпам'ятство, причинами виникнення якого може стати хвороблива, негативна реакція на трагічні, болючі події та історичні факти, або неосвіченість, або що є найстрашнішим, навмисне, усвідомлене нехтування нею. Внаслідок такого безпам'ятства поступово сформувалось сприйняття історичної пам'яті як безумовної цінності, важливої складової аксіосфери культури, необхідної умови адекватного функціонування суспільства. Важливо зауважити, що історичне безпам'ятство можна позначити вживаними в аксіології поняттями – псевдоцінність/антицінність/нецінність, що означає негативний вплив на суспільство через творення ілюзій, маніпулювання свідомістю і поведінкою людей та призводить до викривленого сприйняття минулого, сучасного й майбутнього, несе загрозу деградації і занепаду суспільства. По-друге, історична пам'ять активно формує ціннісно-смисловий простір соціуму, є засобом формування системи цінностей суспільства. Без чіткого уявлення про сутність та зміст аксіологічних основ суспільства, визначення ціннісного смислоутворюючого стрижня, унеможливується подальший його розвиток. Вироблені ціннісні основи життя відіграють консолідуючу роль у забезпеченні міжнародної злагоди і громадянського миру, виконують функцію формування самосвідомості народу і функцію збереження самобутньої культури, що є особливо актуальним в епоху глобалізації. Історична пам'ять є засобом осягнення таких основ та створює умови для їх реалізації. Вибудовування «унікального» й, головне, усвідомленого минулого дозволяє народу (будь-якій соціальній групі) диференціюватися, осмислити власну специфіку, завдяки чому посилити єднання. Історична пам'ять дає можливість винайти й транслювати від покоління до покоління інтегративні ідеї, інтереси, а головне – цінності, без яких будь-яка спільнота просто приходила б до занепаду. Ті

суспільства, історична пам'ять яких зберігає цінності як сутнісні елементи своєї культури, що, в свою чергу, формують соціальні настанови, мотиваційні моменти, когнітивні еталони, стереотипи свідомості, риси національного характеру, виявляються здатними захистити свою неповторність та ідентичність.

У функціонуванні історичної пам'яті дуже важливу роль відіграє національна ідея як цінність. Особливого звучання це набуває в полікультурних спільнотах, коли виникають ситуації неоднозначності трактування історії або за умов різноманітності соціокультурних і політичних переживань історичного досвіду, переосмислення досягнень та втрат у минулому.

Ціннісне наповнення історичної пам'яті великою мірою визначається релігією, релігійно детермінованими моральними нормами та настановами, які встановлювали соціокультурні «горизонти» як для окремої особи, так і для суспільства.

Найважливішою ціннісною складовою історичної пам'яті є мораль як регулятор соціокультурної практики та як атрибутивна властивість людини. Завдяки історичній пам'яті соціум набуває системних знань про такі вищі моральні цінності, як цінність людини (гуманізм), особиста свобода та відповідальність, егалітаризм (рівність можливостей людини), справедливість, патріотизм, совість, добро, істина. Ми маємо зауважити, що останніми десятиліттями взагалі спостерігається етизація історичної пам'яті, як і всієї суспільної свідомості. Однією з характерних ознак сьогодення стала спроба морального переосмислення минулого. Людина знову і знову повертається до сторінок історії, вибудовує зв'язок минулого і сьогодення, відшуковуючи моральний «компас», певні орієнтири, за якими можна було б звир'ятати власний шлях і вчитися правильно бачити і розуміти реальність, морально оцінювати свої дії.

Проте не всі події набувають однакової міри суспільного відгуку, а тільки ті, які певним чином відібрані, зафіксовані як найбільш ключові для всієї спільноти. Отже, історична пам'ять є вибірковою, тобто робить акценти на окремих історичних подіях або особистостях, нехтуючи іншими, що зумовлюється критеріями і принципами відбору цінностей конкретної соціокультурної ситуації. Сутність функціонування історичної пам'яті вказує, що вона змінює свій зміст на різних етапах розвитку не тільки внаслідок вибіркового підходу до фактів та явищ минулого, а й через їх розуміння – одні і ті ж явища та факти нерідко отримують діаметрально протилежну оцінку, що визначає їх неоднакове «звучання» в свідомості різних соціальних груп. Історична пам'ять постійно підсилюється імпульсами із сьогодення, що зумовлює її актуалізацію. Це означає, що в складному процесі формування (в найширшому розумінні) історичної пам'яті суспільства виділяються два начала: колективна свідомість і цілеспрямована діяльність еліт – «конструкторів» історичної пам'яті.

Доречно розглянути механізми формування/конструювання історичної пам'яті як ціннісної основи суспільства. Російський історик Л. П. Рєпіна, характеризуючи історичну пам'ять як соціокультурний феномен, вважає, що його формування відбувається завдяки процесам: 1) забуття минулого; 2) інтерпретацій минулого; 3) актуалізації минулого відповідно до поточної дійсності [9, с. 411–415]. Забуття – невід'ємний та неоднозначний елемент історичної пам'яті, її зворотний бік, який можна розуміти як спотворення образів, фактів, причинно-наслідкових зв'язків минулого, але водночас – без забуття «зайвої інформації» історія може перетворитися на хаотичне нагромадження фактів, її цілісність та логіка будуть порушені.

Інтерпретація минулого здійснюється офіційною історичною наукою, істориками, які застосовують певні оціночні критерії. Критичне сприйняття історичної пам'яті – завдання історичної науки, у якій є всі можливості проникнення в її глибини та відтворення цілісної картини минулого за критеріями істинності. Оскільки за своєю суттю історична пам'ять особистісно та емоційно забарвлена й здатна до міфологізації, це зумовлює можливість її деформацій відповідно до цілеспрямованих зусиль зацікавлених соціальних груп: перебільшується або нівелюється роль певних історичних постатей, змістовно «переглядаються» та «переоцінюються» певні історичні події, тому однією з найважливіших проблем, вирішення якої набуває особливої актуальності в Україні, стосується наукового вивчення минулого. Втім, історична пам'ять не тотожна історичній науці з її усталеною періодизацією, дефініціями, раціональними доказами, нейтральністю оцінок; вона частково наближена до міфологічного і художньо-образного пояснення світу. Тому між професійними історичними дослідженнями і проявами історичної пам'яті нерідко виникають протиріччя.

Переживання історії відбувається саме із сучасного, в силу обставин сьогоденнішого дня актуалізуються ті чи інші пласти історичного досвіду, минулі події можуть знову стати живими і значущими. Складність інтерпретації пов'язана із її колективним характером. Тлумачення ціннісно-сміслового аспекту історичної пам'яті виявляється неоднозначним через те, що репрезентація та осучаснення минулого (як процес «історіописання») відбувається на основі наповнених цінностями духовних потреб певного суспільства або його еліти. Політична та ідеологічна боротьба нерідко виявляється як суперництво різних версій історичної пам'яті. Для суспільства, що перебуває в умовах трансформації, завжди є характерними спроби переглянути, переупорядкувати зміст історичної пам'яті, пристосувати її під тимчасові політичні інтереси. Зміст та смислове наповнення знань про минуле часто залежать від суб'єктивних аспектів, конструюються в сьогоденні та віддзеркалюють ба-

чення минулого у вигідному певним політичним елітам світлі, що активно «нав'язується» суспільству [12].

Важливим інструментом формування історичної пам'яті вважається комеморативна практика, яка має потужний виховний і освітній потенціал. Комеморація (увічнення пам'яті про минулі події: спорудження пам'ятників, організація музеїв, визначення знаменних дат та свят, найменування вулиць, творення нових традицій тощо) та рекомеморація (цілеспрямований процес забуття імен, дат, фактів історії тощо) завжди залежать від соціокультурних, зокрема політичних, імперативів, а також від конкретної зацікавленості суб'єктів історичної пам'яті, створюючи прецеденти перегляду її ціннісного наповнення. Головне, політика комеморації має враховувати зумовлену дихотомічним положенням України (Схід-Захід) суперечливість історичної пам'яті та має бути спрямована на експлікацію загальнолюдських цінностей через наукове вивчення минулого задля широкого суспільного діалогу.

Залежно від того, які ціннісні настанови та орієнтири переважають в історичній пам'яті, вона може або консолідувати суспільство, або чинити негативний вплив. Конструювання аксіологічного наповнення історичної пам'яті має бути націлене на створення виразної національної ідентичності, покликаної долати ціннісний розрив, на формування діяльного патріотизму як гаранта духовного єднання та гармонізації суспільства, орієнтованого не тільки на готовність захищати Батьківщину, а й на облаштування країни, на мотивацію громадянської активності задля утвердження в суспільній та індивідуальній свідомості демократичних цінностей. Аксіологічна наповненість історичної пам'яті суттєво залежить від різних факторів – ідеологія та відповідна політика пам'яті, інформаційне середовище. Також на цей процес впливають такі чинники: політичні умови існування суспільства (відзначається велика роль держави, політичної еліти, що займається конструюванням образів минулого); соціально-економічні умови розвитку суспільства; ідеологічні установки (їх часто використовують як засіб ідеологічної та політичної боротьби, що призводить до диверсифікації історичної пам'яті); стан середньої та вищої освіти (формування історичної пам'яті на науковій основі відбувається в процесі систематичного вивчення історії); ставлення до історії та історичної науки в цілому (історія як наукова галузь володіє привілеєм розширювати колективну пам'ять за межі реальних спогадів, підправляти її, критикувати, навіть викривати її перекручення); діяльність засобів масової інформації (тотальна інформатизація, поширення електронних носіїв пам'яті призводить до того, що зникає потреба щось пам'ятати або пригадувати) та ін.

Спроба експлікувати аксіологічний аспект концепту «історична пам'ять» привела до певних висновків. Актуальність дослідження ціннісного наповнення історичної пам'яті як важливої складової аксіосфери культури зумов-

лена потребою у збереженні цілісності вітчизняного духовного простору, у виробленні у суспільстві стійкого імунітету проти ймовірного ризику руйнування культурної ідентичності, що загрожує найсерйознішими витратами в суспільному розвитку. Історична пам'ять – це перш за все колективні оцінка та судження про минуле групи людей, які відповідають духу та цінностям епохи, що й визначає її динамічність і мінливість, постійний процес модифікації образів минулого. В сучасному світі вона постає одночасно визначальним елементом і предметом державної політики, фактором конструювання політичної нації, передумовою або міжетнічної та міжнаціональної інтеграції, або конфліктів. Водночас історична пам'ять є засобом ретрансляції політичних цінностей, який відіграє амбівалентну роль у політичному процесі (як об'єкта здійснення політичного впливу і як засобу політичного впливу). Історична пам'ять наповнена різним набором важливих історичних постатей, подій, фактів, цінностей тощо. Втім є можливість віднайти універсальні, прийнятні для всієї групи (суспільства) ціннісні константи, якщо саму історичну пам'ять сприймати не як арену ідеологічних конфліктів, не як засіб політичних маніпуляцій, а як безумовну цінність, що має сприяти примиренню й подоланню суперечливостей в суспільстві. Процес експлікації ціннісного аспекту історичної пам'яті виявляється дуже актуальним, оскільки містить у собі свого роду систему координат в оцінці сьогодення і майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Д. Сучасний політичний міф як інструмент конструювання історичної пам'яті. *Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу: Національна та історична пам'ять : зб. наук. праць*. Вип. 1. Київ : СтилоС, 2011. С. 82–100.
2. Бортник Л. А., Павлова Т. Г. Деякі проблеми консолідації української нації та оновлення історичної пам'яті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. Харків. 2013. №1055. С. 76–83.
3. Герасименко Л. С. Історична пам'ять в Україні: сучасний стан та виклики майбутнього. *Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу: Національна та історична пам'ять : зб. наук. праць*. Вип. 1. Київ : СтилоС, 2011. С. 116–134.
4. Зашкільняк Л. Історична пам'ять і соціальні функції історії у сучасному світі. *Україна – Європа – Світ : Міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини*. Тернопіль : Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. Вип. 2. С. 156–159.
5. Зерній Ю. Генеза та сучасний зміст поняття історичної пам'яті. *Стратегічні пріоритети*. 2008. №1 (6). С. 32–39.

6. Зерній Ю. Історична пам'ять як об'єкт державної політики. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 1 (2). С. 71–76.
7. Киридон А. Концепт «історична пам'ять»: варіативність дефініювання. *Україна – Європа – Світ : Міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини*. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2009. Вип. 3. С. 112–116.
8. Масненко В. В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. *Український історичний журнал*. 2002. № 5. С. 49–62.
9. Репина Л. П. Историческая наука на рубеже XX–XXI вв. Москва : Круг, 2011. С. 411–415.
10. Masnenko V. V. (2002). Istorychna pam'iat yak osnova formuvannia natsionalnoi svidomosti. [Historical memory as the basis of the formation of national consciousness]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Magazine*. 5. 49–62. [in Ukrainian].
11. Repina L. P. (2011). Istoricheskaya nauka na rubezhe XX-XXI vv. Moskva: Krug [in Russian].
12. Rikyor P. (2004). Pamyat', istoriya, zabvenie. Moskva: Izdatelstvo gumanitarnoy literatury.[in Russian].
13. Riuzen I. (2010). Novi shliakhy istorychnoho myslennia. (V. Volovets. Trans). Lviv: Litopys. [in Ukrainian].
14. Saveleva Y. M., Poletaev A. V. (2005). «Ystorycheskaia pamiat»: k voprosu o hranytsakh poniatyia. [«Historical memory»: to the question of the boundaries of the concept]. *Fenomen proshloho*. Y'. M. Savel'eva, A. V. Poletaev. (Ed.). Moskva: HU-VShE. 170–220. [in Russian].
15. Symonenko I. M. (2009). Osoblyvosti struktury istorychnoi pam'iaty Ukrainskoho narodu ta shliakhy formuvannia natsionalnogo istorychnoho naratyvu. [Features of the structure of the historical memory of the Ukrainian people and ways of forming the national historical narrative]. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*. 1. 51–61. [in Ukrainian].
16. Starodubceva L. (2003). Mnemozina i Leta. Pamyat' i zabvenie v istorii kul'tury. Har'kov: HGAK. [in Russian].
17. Hal'bvaks M. (2005). Kollektivnaya i istoricheskaya pamyat'. [Collective and historical memory]. *Neprikosnovennyj zapas – Emergency ration*. 2–3, 8–27. [in Russian].
18. Hal'bvaks M. (2007). Social'nye ramki pamyati. [Social framework of memory]. (S. N. Zenky'na. Trans). Moskva: Novoe izdatel'stvo. [in Russian].
19. Hatton P. (2003). Istoriya kak iskusstvo pamyati. [The history of how the art of memory]. (Yu. Vistrova. Trans) St. Petersburg: Izd-vo «Vladimir Dal'» [in Russian].
20. EHrl'ih S. E. (2016). Global'naya pamyat' informacionnogo obshchestva: ehtika, identichnost', narrative. [Global Memory of the Information Society: Ethics, Identity, Narrative]. *Istoricheskaya ehkspertiza – Historical expertise*. 3.11–32. [in Russian].

Стасевская Оксана Анатольевна, кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры культурологии, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ЭКСПЛИКАЦИЯ АКСИОЛОГИЧЕСКОГО АСПЕКТА КОНЦЕПТА «ИСТОРИЧЕСКАЯ ПАМЯТЬ»

Концепт «историческая память» составляет одну из основ самосознания человека, его идентификации в культурном пространстве. Роль данного концепта особенно актуальна в то время, когда в украинском обществе происходит трансформация духовных ценностей, социальных институтов и моральных регуляторов жизни. Статья посвящена определению концепта «историческая память», его структурных и функциональных особенностей, а также экспликации его аксиологических характеристик.

Ключевые слова: историческая память; ценность; идентичность; ценностные ориентиры.

Stasevska Oksana Anatoliivna, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Culturology Yaroslav the Wise National Law University, Kharkiv, Ukraine

EXPLICATION OF THE AXIOLOGICAL ASPECT OF THE CONCEPT «HISTORICAL MEMORY»

Problem setting. *Socio-cultural and political problems of contemporary Ukraine gives the study of the axiological aspect of historical memory of particular importance and it ceases to be the peripheral theme of philosophical reflection. Without a clear understanding of the value added of historical memory, further socio-cultural design and forecasting is made impossible.*

Recent research and publications analysis shows that a significant contribution to the understanding and interpretation of the concept under study belongs to such Ukrainian scholars, which carried out quite productive steps in the theoretical understanding of a significant number of problems of the formation and functioning of historical memory, the determination of mechanisms for constructing national memory, its main features and its role in the process of identification of the Ukrainian people.

Paper objective. *The purpose of the paper is to define the concept of «historical memory», its structural and functional features and the an attempt to explicate its axiological aspect.*

Paper main body. *The axiological measurement of historical memory has a dual detection. First, in certain periods of the history of a particular society, memory becomes unreliable, the causes of which may be a negative reaction to tragic events and historical facts, or ignorance, or (that is the most terrible) intentional neglect of history. As a result of such unconsciousness, the perception of historical memory gradually formed as an unconditional value, an important component of the axioms of culture, as a necessary condition for the normal functioning of society.*

The fundamental moments of the concepts of historical memory are: social determinism, the difference from the system of transfer of biological information, recognition of its basis of the formation of individual and social consciousness, its direct influence on the development of historical consciousness of society. The main functions of historical memory are: informational; identification; organizational; world-view; value-orientated. It can be presented as a spiritual core, a «national genetic code» that preserves knowledge and information about evolution, specific stages of development, conditions of existence and cultural potential of a society (people, nation) and, having withstood the test of time, has become a value for this community. The axiological dimension of historical memory has a dual discovery. First of all, it must be noted that in certain periods of history in society there is a memory that resulted in the gradual formation of the perception of historical memory as an unconditional value, an important component of the axioms of culture, a necessary condition for the adequate functioning of society. Secondly, historical memory actively forms the value-semantic space of society, is a means of forming a system of values of society. The resulting values of life play a consolidating role in ensuring interethnic accord and civil peace, serve as the formation of the consciousness of the people and the function of preserving the original culture. Historical memory makes it possible to invent and transmit in time importantly integrative ideas, and most importantly – the values without which any community would simply come to a decline.

Conclusions of the research. *The topicality of the study of the value added of historical memory is conditioned by the need to preserve the integrity of the domestic spiritual space, the development of a stable immunity in society against the threat of the destruction of the existing cultural identity. Historical memory in the modern world, it is simultaneously as a determining element and subject of state policy, a factor in the construction of a political nation, a prerequisite or interethnic and interethnic integration or conflict. At the same time, historical memory is a means of retranslation of political values, which plays an ambitious role in the political process (as an object of political influence and as a means of political influence). It is possible to find the value constants acceptable to the whole society, if the very historical memory is perceived not as an arena of ideological conflicts and as a means of political manipulation, but as an unconditional value.*

Short Abstract for an article

Abstract. *The concept of «historical memory» is one of the foundations of self-awareness of a person, identification in the cultural space. His role is especially relevant*

at a time when the transformation of spiritual values, social institutions and moral regulators of life takes place in Ukrainian society. The article is devoted to the definition of the concept «historical memory», its structural and functional peculiarities, as well as the explication of its axiological characteristics.

Keywords: *historical memory; values; identity; value benchmarks.*

